

Antras pataisytas leidimas

Copyright © 1922 by Aldous Huxley

© Irena Balčiūnienė, vertimas į lietuvių kalbą, 2015

© Leidykla „Sofoklis“, 2015

ISSN 2424-3973

ISBN 978-609-444-158-5

I SKYRIUS

GREITIEJI ŠIUO GELEŽINKELIO RUOŽU NIEKADA NEVAŽINĖJO. Visi traukiniai – jų tebuvo keli – sustodavo kiekvienoje stotyje. Pavadinimus Denis žinojo atmintinai. Boulis, Tritonas, Spevin Delaveras, Nipsvič for Timpenis, Vest Boulbis ir galų gale Kemletas prie Vandens. Kemlete jis visada išlipdavo, o traukinys palengva nudundėdavo tolyn, dievai žino kur, į Anglijos žaliąją širdį.

Kaip tik dabar jis išpūškavo iš Vest Boulbio. Dėkui Dievui, kitoj stoty jau lips. Denis nusikilojo mantą nuo regzties ir tvarkingai sukrovė priešingame kampe. Bergždžias ir tuščias darbas. Bet juk reikia ką nors veikti. Baigęs dėlioti, Denis susmuko ant sėdynės ir užsimerkė. Nežmoniškai karšta.

O jau ta kelionė kelionė! Dvi valandos braukte išbrauktos iš gyvenimo; dvi valandos, per kurias galima šitiek nuveikti, šitiek padaryti – pavyzdžiui, parašyti tobulą eilėrašį arba perskaityti protą nuskaidrinančią knygą. O dabar – kaip šleikščiai tvoskia tie pridulkėję atlošai.

Dvi valandos. Šimtas dvidešimt minučių. Nežinia ką per tiek laiko galėtum atlikti. Nežinia ką. Tačiau ką? Jau yra buvę šimtai valandų, o ką per jas nuveikė? Be naudos išeikvojo, iššvaistė brangias minutes, tarytum jų atsargos būtų neišsemiamos. Mintyse sudejavęs, Denis braukė nubraukė viską, ką buvo daręs. Ar turi jis teisę sėdėti saulės atokaitoje, užimti kampinę vietą trečios klasės vagonė, ar turi teisę būti gyvas? Ne, ne, ne.

Užplūdo graužulys ir nenusakoma ilgesinga neviltis. Jam dvidešimt treji, ir – vaje! – su kokia aitria širdgėla tai jautė.

Traukinys trūkčiodamas sustojo. Pagaliau Kemletas. Denis pašoko, užsismaukė ant akių skrybėlę, išvertė bagažo krūvą, persisvėręs per langą pašaukė nešiką, čiupo abiem rankomis po krepšį ir kaipmat turėjo vėl pastatyti, nes reikėjo atidaryti duris. Pagaliau laimingai išsigavęs su nešuliais į peroną, nudūmė prie bagažo vagono.

– Dviratį, dviratį! – uždusęs išpoškino palydovui. Jautėsi esąs veiklos žmogus.

Palydovas, nė nedirstelėjęs į jį, ramiai išdavinėjo daiktus su užrašu „Kemletas“.

– Dviratį! – pakartojo Denis. – Žalia spalva, universalus rėmas, pavardė Stounas. S–T–O–U–N–A–S.

– Niekur, pone, jis nepabėgs, – nuramino palydovas.

Vyriškis buvo išpūdingo stoto, su jūreiviška barzda. Taip ir matei jį namuose geriantį arbatą, apsuptą gausios šeimos. Tikriausiai lygiai taip pat maldydavo ir vaikus, kai pasidarydavo pernelyg įkyrūs. „Niekur nepabėgs.“ Denio veiklumas subliūško it pradurta padanga.

Palikęs bagažą saugojimo kameroje, pasistūmėjo dviratį, užsėdo ir nuvažiavo. Visada, vykdamas į užmiestį, pasiimdavo dviratį. Tai buvo mankštos teorijos dalis. Galbūt vieną gražią dieną jis atsikels šeštą ryto ir nulėks į Kenilvertą¹ arba Stratfordą prie Eivono² – nesvarbu kur. Juk dvidešimties mylių spinduliu nestinga romaninio stiliaus³ bažnyčių, Tiudorų epochos⁴ dvarviečių, kurias galima apžiūrėti per popietinę iškylą. Nežinia kodėl tos įžymios vietos likdavo neaplankytos, tačiau smagu turėti dviratį ir jausti, kad gal kada nors imsi ir atsikelsi šeštą ryto.

Pasiekęs ilgos, nuo pat Kemleto kylančios kalvos viršūnę, Denis pajuto, kad nuotaika giedrėja. Pasaulis, nutarė, ne toks jau blogas. Tolumoje melsvuojančios kalvos, ant gūbrio šlaitų palei kelią balzganuojantys javai, bemiškių horizonto linijų kaita – taip, visa tai neblogai. Į sielą vis giliau ėmė smelktis apacioje tarp šlaitų išduobtų, giliai nunyrančių daubų grožis. Išlinkiai, išlinkiai; lėtai kartojo žodį, bandydamas rasti pasigėrėjimą nusakantį apibūdinimą. Išlinkiai – ne, nepakankamai raišku. Denis mostelėjo, lyg norėdamas delnu iš oro pasemti trokštamą apibūdinimą, ir vos nenuvirto nuo dviračio. Kaip

1 Kenilvertas – senovinis miestelis Jorkšyro grafystėje; garsėja XII a. pilies griuvėsiais; pilį ir tai, kas įvyko Kenilverte XVI a. pabaigoje, aprašė Walteris Scottas istoriniame romane *Kenilvertas* (1821 m.).

2 Stratfordas prie Eivono – miestelis Jorkšyro grafystėje, Williama Shakespeare'o gimtinė.

3 Romaninis stilius vyravo Europoje X–XII a. Statiniams – pilims, vienuolynams, bažnyčioms – būdingos paprastos geometrinės formos, uždari tūriai, storos sienos, nedaug angų, santūri puošyba. Ryškūs gynybinės architektūros bruožai.

4 Tiudorai – karalių dinastija, valdžiusi Angliją nuo 1485 iki 1603 m.

nusakyti šių slėnelių išlinkius? Švelnius lyg žmogaus kūno linijos, nestokojančius meno kūrinio dailingumo...

*Galbe*¹. Žodis neprastas, bet prancūziškas. *Le galbe évase de ses branches*²: kažin ar yra buvę, kad skaitant prancūzišką romaną neaptiktum šitos frazės? Vieną gražią dieną jis sudarys parankinį žodyną rašytojams. *Galbe, gonflé, goulu; parfum, peau, pervers, potelé, pudeur; vertu, volupté*³.

Tačiau žodį privalo rasti. Išlinkiai, išlinkiai... Tų slėnių linijos tarsi indo, suformuoto moters krūties; tarsi įdubos, paliktos didžiulio, nuostabaus kūno, kuris ilsėjosi ant šių kalvų. Įmantrūs posakiai, tiesa; bet lyg ir priartinantys prie siekiamybės. Įdauba, duburys, dubuma – aidžiais asonansų ir aliteracijų labirintais, vis toldamos nuo esmės, skriejo mintys. Jis pasidavė žodžių kerams.

Grįžęs į tikrovę, Denis pamatė priešaky paskutinį nuolydį. Staigiai ir tiesiai kelias nėrė žemyn, į erdvų slėnį. Tenai, aukščiau, ant priešpriešinio šlaito, stovėjo Kroumo rūmai, jo kelionės tikslas. Denis numynė stabdžius; šiuo Kroumo reginiu miela pasigrožėti. Fasadas su trimis į viršų smingančiais bokštais kilo iš už tamsių parko medžių. Rūmai maudėsi saulės spinduliuose; senos plytos rausvai žioravo. Kokia branda, kokia prabanga, kaip tobulai išsirpę! Ir tuo pat metu kaip griežtai paprasta! Šlaitas nuožulnėjo; Denis skriejo it vėjas, nors stabdžiai buvo numinti. Tada juos

1 Išlinkis, linijos (*pranc.*).

2 Apvalių jos klubų linijos (*pranc.*).

3 *Gonflé* – išpūstas; *goulu* – rajuš, godus; *parfum* – aromatas, kvapai; *peau* – oda; *pervers* – ištvirkęs; *potelé* – putlus; *pudeur* – drovumas, nekaltybė; *vertu* – dorybė; *volupté* – gašlumas, juslinis malonumas (*pranc.*).

atleido ir žaibu nušvilpė žemyn. Po penkių minučių pranėrė pro didžiulio kiemo vartus. Paradinės durys buvo svingingai atvertos. Dviratį atrėmęs į sieną, Denis įėjo vidun. Užklups visus netikėtai.

II SKYRIUS

NEUŽKLUPO NIEKO, NES NEBUVO KO. VISUR TVYROJO TYLA; Denis žingsniavo per tuščius kambarius, su maloniu jausmu širdyje žvelgdamas į pažįstamus paveikslus, baldus, į tuos netvarkingai šen bei ten išmėtytus daiktus, bylojančius, kad čia esama žmonių. Jis beveik džiūgavo nieko neaptikęs; smagu klajoti po namus lyg tyrinėtojiui po negyvą, apleistą Pompėją. Kokį gyvenimą pagal šiuos likučius atkurtų, ką apgyvendintų tuščiose menėse? Štai ilga galerija, nukabinėta vertingais ir (žinoma, to niekas nebūtų drįsęs viešai pripažinti) gan nuobodžiais vėlyvųjų viduramžių italų dailininkų paveikslais, nustatyta kinų skulptūromis, į akį nekrintančiais neatmenamų laikų baldais. Štai plokštėmis išmušta svetainė, kartūnu uždengtais foteliais, tarsi ištaigingomis oazėmis tarp niūrių, jusles žeidžiančių senienu. Štai rytmetinis kambarys su blyškiai gelsvomis sienomis, spalvingais venecijietiškais

krėslais ir rokoko stiliaus stalais, veidrodžiais, šiuolaikiniais paveikslais. Štai biblioteka, vėsi, erdvi ir tamsi, su knygų lentynomis nuo grindų iki lubų, pilna nuostabių foliantų. Štai valgomasis, oriai, portveiniškai angliškas, su didžiuliu raudonmedžio pietų stalu, aštuonioliktojo šimtmečio kėdėmis ir bufetu, aštuonioliktojo šimtmečio paveikslais – šeimos portretais, kruopščiai nutapytais gyvuliais. Ką būtų galima atkurti iš šių duomenų? Ilgojoje galerijoje ir bibliotekoje buvo juntamas Henrio Vimbušo skonis, rytmetiniame kambaryje gal šiek tiek Anės. Ir viskas. Tarp daiktų, kuriuos buvo sukaukę dešimt žmonių kartų, gyvenimo tėkmė tebuvo įbrėžusi sunkiai įžvelgiamus pėdsakus.

Rytmetiniame kambaryje ant stalo Denis pamatė savo poezijos knygą. Kaip taktiška! Paėmęs ir atsivertęs šį, kritikų žodžiais tariant, „ploną tomelį“, jis perskaitė pirmas pasitaikiusias eilutes:

*...Dangaus skliautų juoda bedugnė,
Kur šviečia lunaparko ugnys
Ir Blakpulas¹ triukšmingas kyla
Lyg antkapis į tamsią tylą².*

Padėjęs knygą, Denis palingavo galvą ir atsiduso. „Kokio talento mano anuomet turėta!“ – sumurmėjo pamėgdžiodamas

¹ Blakpulas – kurortas vakarinėje Didžiosios Britanijos pakrantėje.

² Visą poeziją šioje knygoje vertė Antanas Danielius.

senatvės sulaukusį Sviftą¹. Jau beveik šeši mėnesiai buvo pralinkę nuo knygos išleidimo; Deniui teikė malonumo mintis, kad jau niekada šitai neparašys. Kažin kas ją skaitė? Tikriausiai Anė; jam smagu buvo taip manyti. Ir tikriausiai atpažino, kad jaunos tuopos driadė – ji pati; grakšti miško nimfa, kurios judesiai tarsi liauno, vėjo pučiamo medelio siūravimas. „Moteris, kuri buvo medis“ – štai kaip jis pavadino tą eilėrašį. Vos knygai pasirodžius, padovanojo egzempliorių Anei, vildamasis, kad eilėraštis atskleis tai, ko nedrįso išstarti lūpos. Tačiau ji niekada neužsiminė apie knygą.

Denis užsimerkė ir kaipmat išvydo Anę, raudono aksono apsiaustu įsiūbuojančią į restoranėlį, kur retkarčiais juodu pietaudavo Londone, – keturiasdešimt penkias minutes vėluojančią, o save patį, sėdintį prie stalo, visiškai nusibaigusį, dirgesio ir alkio išsekintą. O! Kokia ji siaubinga!

Deniui dingtelėjo, kad rūmų šeimininkė tikriausiai savajame buduare. Visai tikėtina; tereikėjo nueiti ir pasižiūrėti. Ponios Vimbuš buduaras buvo viduriniame bokšte, į parko pusę. Iš vestibulio į jį vedė įviji laiptai. Denis užkopė ir pasibeldė. „Įeikit.“ Ak, vis dėlto ji čia, o geriau, kad nebūtų. Denis pravėrė duris.

Priscila Vimbuš gulėjo ant sofos. Ant kelių buvo pasidėjusi aplanką ir mašliai čiulpė sidabrinio pieštuko galelį.

– Sveiki, – tarė pakeldama akis. – Visai buvau pamiršusi, kad jūs atvažiuojate.

¹ *Kokio talento mano anuomet turėta!* – Jonathanas Swiftas (1667–1745 m.) – didysis anglų satyrikas ištarė, Walterio Scotto liudijimu, šiuos žodžius, senatvėje perskaitęs vieną iš pirmųjų savo kūrinių *Pasaka apie statinę*.

– Deja, esu čia, – priekaištingai ištare Denis. – Labai atsiprašau.

Ponia Vimbuš nusijuokė. Jos balsas ir juokas buvo žemų tonų, vyriškas. Visa joje buvo vyriška. Veidas platus, kampuotas, nebejaunas, nosis didžiulė, atsikišusi, akutės mažos, žalsvos, o visumą vainikavo didinga, įmantri, stebėtina keista oranžinio atspalvio šukuosena. Į ją pažvelgęs, Denis visada prisimindavo dainininkę mėgdžiojantį Vilkį Bardą¹.

Štai kodėl dainuosiu aš

Tiktai operoj, tiktai operoj,

Tiktai op–pop–pop–pop–poperoj.

Šiandien ponia Vimbuš buvo su skaisčiai raudono šilko suknia aukšta apykakle ir perlų vėriniu. Prašmatnus apdaras, taip mėgstamas nusenusių pinigų moterų, mėgdžiojančių karališkosios šeimos vilkėseną, darė ją išties panašią į miuziklo artistę.

– Na ir ką, kol mes nesimatėme, jūs veikėte? – paklausė ji.

– O, – ištare Denis ir kone geidulingai stabtelėjo. Nepaprastai įdomus pasakojimas apie tai, kas naujo Londone, jau buvo parengtas ir kybojo ant liežuvio galelio. Kaip bus malonu visa tai gražiai pateikti. – Pirmiausia, – pradėjo jis...

Tačiau buvo vėlu. Tokį klausimą, kaip ponios Vimbuš, gramatikai vadina retoriniu; atsakymas į jį nereikalingas. Tai vien pašnekėsio puošmena, mandagaus žaidimo gambitas.

¹ Wilkie Bardas (tikr. Williamas Augustas Smithas; 1870–1944 m.) – anglų estrados aktorius, garsus persikūnijimo meistras.

– Jūs užtikote mane sudarinėjančią horoskopus, – pasakė ponia Vimbuš, nė nepajutusi, kad pertraukė Denį.

Šiek tiek įskaudintas, jis nusprendė patausoti pasakojimą jautresnėms ausims. Ir, panašiai atsilygindamas, gan šaltai tarstelėjo:

– Šit kaip?

– Ar jau minėjau jums, kaip išlošiau keturis šimtus Liverpulio ristūnų lenktynėse¹?

– Taip, – tarstelėjo Denis, išalui dar neatitirpus.

Ponia Vimbuš buvo apie tai pasakojusi mažiausiai šešis kartus.

– Nuostabu, ar ne? Ir viskas priklauso nuo Žvaigždžių. Anais Laikais, kai dar nesikreipdavau pagalbos į Žvaigždes, pralošdavau tūkstančius. O dabar... – ji valandėlę stabtelėjo, – na, kad ir tie keturi šimtai per Liverpulio lenktynes. Vien tik dėl Žvaigždžių.

Deniui magėjo išgirsti daugiau apie Anuos Laikus. Tačiau buvo per daug taktiškas, o svarbiausia, drovus, kad paklaustų. Santykiai šeimoje buvo lyg ir nutrūkę; tai ir viskas, ką Denis žinojo. Senoji Priscila – žinoma, dar ne tokia sena ir daug guvesnė – vėjais leido pinigus, krūvas jų prašvilpdavo per visas žirgų lenktynes. Ir azartinius žaidimus lošė. Kiekviena legenda nurodydavo vis kitą tūkstančių skaičių, tačiau suma susidarydavo nemenka. Henriui Vimbušui teko parduoti amerikiečiams kelis vėlyvųjų viduramžių

¹ Nuo 1839 m. kasmet Liverpulyje rengiamos ristūnų lenktynės.

italus – Tadeo iš Podžibonsio¹, šio bičiulį, ir keturis ar penkis nežinomus sieniečius². Šeimą ištiko krizė. Tada pirmą kartą gyvenime Henris sutelkė ryžtą ir, regis, sėkmingai.

Smagios bastūniškos Priscilos dienei ušai baigėsi. Nuo tada ji beveik visą laiką praleisdavo Kroume, apsisukusi serganti neaiškia liga. Ieškodama paguodos, pasinėrė į Naująjį Mąstymą³ ir okultizmą. Noras rizikuoti ristūnų lenktynėse neišblėso, todėl Henris, širdies gilumoje žmogus neblogas, paskyrė jai keturis šimtus svarų per mėnesį. Priscila dabar kiauras dienas sudarinėdavo žirgų horoskopus, ir pinigus investuodavo mokliškai, kaip liepdavo Žvaigždės. Statė pinigus ir už futbolo komandas, todėl turėjo didelį sąsiuvinį, kur žymėjosi visų Didžiosios Britanijos Lygos komandų žaidėjų horoskopus. Dviejų vienuolikių horoskopų palyginimas buvo daug sumanumo reikalaujantis, nelengvas dalykas. Rungtynės tarp populiariųjų *Tottenham Hotspur* ir *Aston Villa* komandų sukeldavo tokio masto ir tokį sudėtingą susidūrimą dangaus sferose, kad nieko nuostabaus, jog kartais suklydusi ji nevisiškai teisingai numatydavo baigtį.

1 Podžibonsis – nedidelis miestelis Toskanoje, centrinės Italijos provincijoje. Nors italų meno istorijoje „iš Podžibonsio“ paprastai vartojamas kalbant apie Giovanni Angelo Montorsoli (1507–1563 m.), skulptorių, medžio drožėją ir architektą, čia tikriausiai turimas galvoje italų dailininkas Taddeo di Bartolo (1362–1442 m.), gimęs netoli Sienos, Toskanos provincijoje.

2 Sienos dailės mokykla – italų Renesanso pradžios stambi meno mokykla, dar glaudžiai susijusi su viduramžių meno tradicijomis; atsirado Sienos mieste XIII a. ir didžiausio suklestėjimo pasiekė pirmoje XIV a. pusėje.

3 Naujasis Mąstymas – religinis-mistinis judėjimas, kilęs JAV antroje XIX a. pusėje. Jo įkūrėjas Phineas Parkhurstas Quimby (1802–1866 m.) skelbė, jog kūno negalias galima gydyti religine įtaiga.

– Kaip gaila, Deni, kad jūs tuo netikite, kaip gaila, – žemu aiškiu balsu ištarė ponias Vimbuš.

– Nemanau, kad labai gailėčiau.

– Tai todėl, kad nesuvokiate, ką reiškia tikėjimas. Neįsivaizduojate, koks įdomus, koks jaudinantis pasidaro gyvenimas, kai imi tikėti. Visa, kas įvyksta, tampa prasminga; o viskas, ką darai, reikšminga. Ir kad žinotumėt, kaip smagu tada gyventi. Štai dabar aš sėdžiu Kroume. Mirtina nuobodė, manote jūs; o man taip neatrodo. Tų Laikų visiškai nepasiilgstu. Turiu dabar Žvaigždės... – jinai paėmė popieriaus lapą, gulintį ant aplanko. – Inmeno horoskopas, – paaiškino. – (Bus neblogai atlikti kelis bandymėlius šį rudenį biliardo čempionate.) Turiu žiūrėti harmonijos su Begalybe, – ji mostelėjo ranka. – O paskui dar anapusinis pasaulis, ir visos tos dvasios, kiekvienam skirtoji Žvaigždė ir ponias Edis, ir saviįtaiga, kad esi sveikas, ir Krikščioniškos Paslaptys, ir ponias Bezant². Kaip visa tai nuostabu! Nuoboduliui tiesiog nelieka laiko. Dabar jau neįsivaizduoju, kaip gyvenau anksčiau – Anais Laikais. Kas tada buvo? – blaškymasis, ir tiek, vien blaškymasis. Priešpiečiai, arbatėlės, pietūs, teatrai, vakarienės – kasdien. Žinoma, kol tai vyksta, nenuobodu. Tačiau viskam pasibaigus, lieka tuštuma. Paskutinėje Barbekiu-Smito knygoje yra nebloga vieta. Kurgi ji?

1 Mary Baker Eddy (1821–1910 m.) – amerikiečių teosofė, šalininkė judėjimo, kvietusio grįžti į senąją krikščionybę ir atgaivinti jos gydymo metodus be vaistų ir gydytojų, įtaiga.

2 Annie Besant (1847–1933 m.) – anglų teosofė ir spiritistė, religinio mitinio mokymo apie sielų bendravimą su anapusiniu pasauliu šalininkė. Teosofų draugijos prezidentė. Kovotoja už moterų teises ir Airijos bei Indijos savivaldą.